

РЕВОЛЮЦІЙНІ ПОТРАСІННЯ ПОЧАТКУ ХХ СТ. СЕЛЯНСЬКИЙ ВИМІР ПОДІЙ

УДК 94 (438):332.2.021 «1918/1926»(045)
DOI: 10.31651/2413-8142-2018-20-5-9

В.Ф. Боєчко

доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії України Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ВИРІШЕННЯ АГРАРНОГО ПИТАННЯ В ПОЛЬЩІ (1918-1926 РР.)

У статті досліджено вирішення аграрного питання за умов становлення державності Польської республіки. Визначено, що під час становлення державності Польща залишалась аграрною країною. Більшість населення була задіяна в сільському господарстві. Вирішення аграрного питання було одним із найважливіших, що постали перед політичною елітою країни. Зовнішньополітичні загрози та економічні проблеми активізували вирішення аграрних питань польським Сеймом та урядом за підтримки більшості політичних партій та політичних об'єднань.

Ключові слова: *Польська республіка, аграрна країна, аграрне питання, сільське господарство, парцеляція, землеволодіння, становлення державності.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена особливим місцем Польщі у міжнародній європейській спільноті як у минулому, так і у сучасних умовах. Історія Польської держави є цікавою і повчальною водночас, адже, незважаючи на складні внутрішні та міжнародні умови повоєнного періоду, Польща за час свого двадцятилітнього існування у міжвоєнний період нагромадила значний досвід державно-правового будівництва, вирішення соціально-економічних питань і завдань щодо формування культурно-духовних основ польського суспільства. Державотворчі та соціально-економічні перетворення, що мали місце у період Польської республіки, можуть стати корисними і для інших держав, що знаходяться на шляху реформування і демократизації всіх сфер суспільства, зокрема, і для України як найближчого сусіда і постійного партнера.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях українських та зарубіжних учених [1-8] розкрито різноманітні аспекти суспільно-політичного, соціально-економічного прояви життя Польської держави у міжвоєнний період. Автори цілком справедливо відзначили, що відродження Польської держави стало результатом багатовікової політичної традиції, державотворчих прагнень польської нації, сприятливих внутрішніх політичних і соціально-економічних чинників та міжнародної ситуації. Варто особливо виокремити працю

тернопільської дослідниці Л. Алексієвець [2], оскільки в ній міститься ґрунтовний аналіз створення Польської республіки та особливостей економічної системи в 1918 – 1926 рр. Дослідження львівської полоністки З. Баран [3] стосується відродження і становлення Польської держави 1918–1921 рр. Цікавим є доробок російського історика Г. Матвеева [4], що порівнює міжвоєнний розвиток аграрного сектору Чехословаччини та Польщі, висвітлює проблему ідеології аграризму у країнах центрально-східної Європи. Польська історіографія представлена значною кількістю робіт, що досліджують різні аспекти формування політичних та соціально-економічних відносин Польщі доби відродження державності. Це роботи відомих істориків М. Дроздовського [5], Я. Жарновський [6], А. Айненкеля [7], Д. Калинського [8], А. Джезерського [9].

У працях дослідників містяться й об'єктивні оцінки становища сільського господарства та аграрного сектора загалом. Водночас подальшого вивчення потребує аграрна політика в Польщі у 1918 – 1925 рр.

Автор статті ставить за мету висвітлити особливості вирішення аграрного питання в Польщі (1918 – 1926 рр.).

Виклад основного матеріалу. Відновлена Польська республіка залишалась аграрною країною, більшість населення було зайнято у сільському господарстві. Зокрема, у цьому переконають статистичні дані. Так, згідно з ними, соціальна структура сільського населення на 1921 р. була такою. Заможні селяни становили 6,6 % (1,8 млн. осіб), середняки – 20,2 % (5,5 млн.), малоземельні 26,4 % (7, 2 млн.) [5, 408]. В аграрному секторі домінували дрібні господарства (до 5 га), які становили майже 2/3 усіх селянських господарств, їм належало 15 % всіх земель. Великі селянські господарства площею понад 20 га становили 2,7 % всіх господарств, їм належало 9,6 % всіх земель. Великі земельні маєтки понад 100 га (0,6 %) об'єднували 44,8 % земель [5, 412]. У 1921 р. 1013,4 тис. карликових господарств володіли лише 2,8% загальної площі, 1138,5 тис. малоземельних господарств охоплювали 11,2%, а 861,1 тис. середньоземельних господарств – 17,3% [5, 411]. Заможні господарства і земельні маєтки переважали у західній частині польської держави, у східній же поряд з великими земельними латифундіями співіснувало дрібне господарство [5, 412]. Провідна роль у соціально-економічному та суспільно-політичному житті польського села міжвоєнного періоду належала великим землевласникам. Попри свою відносну малочисельність (100 тисяч осіб з членами сімей), станом на 1921 р. великому польському

землеволодінню належало 30,3 % від загальної площі сільськогосподарських угідь. Щоправда, у структурі великого землеволодіння домінували лісові угіддя, у селянських – орна земля [5, 425].

На нашу думку, складне становище, в якому перебувало сільське господарство Польщі, можна пояснити об'єктивними причинами. По-перше, уряди країн імперій, в яких перебували польські землі не проводили політику державного протекціонізму щодо цієї галузі. По-друге, негативно на розвитку сільського господарства відновленої Польщі позначилася економічна криза та наслідки Першої світової війни. По-третє, у сільському господарстві була поширена низька продуктивність праці, застаріла техніка та система обробітку землі. Відновлення польської державності істотно змінило становище польського села. Було ліквідовано політичні обмеження, дискримінації та національний гніт, що існували в поневоленіх польських землях в імперську добу. Вагомою ознакою суспільного життя стала політична активність суспільства, зокрема й селянства, яке прагнуло вирішити найбільш болюче для себе питання – аграрне [6, 129]. Свідченням складності та важливості вказаної проблеми стало постійне звернення депутатів Сейму до вирішення аграрної проблеми та гострі дискусії щодо майбутнього земельного закону. «На чолі суспільних реформ, – виголосив В. Вітос 22 лютого 1919 р. у Законодавчому сеймі, – висуваємо необхідність швидкого і ґрунтового проведення аграрної реформи, яка повинна дати землю тим, хто на ній працює. Реформу розуміємо не лише як велике соціально-економічне завдання, а як велику державну і національну проблему...» [6, 132].

Загалом у дискусіях, що точилися навколо земельної реформи в 1919 р. у Законодавчому сеймі, чітко можна виокремити три основних підходи. Перший пропонували селянські партії («П'яст» і «Визволене»), що прагнули до експропріації за відшкодування великої земельної власності й парцеляції отриманого запасу землі між малоземельними і безземельними селянами. Другий представляли польські соціалісти з висуненням вимоги одержавлення землі. Третій – праві партії – погодження з обмеженням прав земельної власності, але в якомога найменших розмірах шляхом еволюції, до того ж повільної. 8 березня 1919 р. Законодавчий сейм прийняв Закон про здачу в оренду неосвоєних сільськогосподарських угідь, а 10 липня того ж року прийняв ухвалу «Про основи земельної реформи». Цей правовий акт польського сейму передбачав насамперед пришвидшення становлення і зміцнення фермерського (селянського) господарства для створення у Польщі такого аграрного устрою, який «... повинен спиратися насамперед на сильних, здорових і здатних до інтенсивного виробництва селянських господарств що ґрунтуються на приватній власності різного типу і величини» [7, 114].

Дії у цьому напрямі мали стимулювати створення нових господарств шляхом поселень, збільшення дрібних господарств до розмірів самостійних господарських одиниць, створення невеликих господарств для вирощування овочів, а також заснування баз відпочинку, садків робітників і

службовців поблизу великих міст та промислових центрів. У фонд парцеляції й поселень, згідно з постановою, входили землі, що були власністю держави (казенні й монастирські); взяті під державне управління: власність членів пануючих династій чи їх родичів; землі, що були власністю Російського землеробського банку і Пруської колонізаційної комісії; володіння так званої мертвої руки (духовні, єпископські, капітульні, монастирські, приходські) за узгодженням із Апостольською столицею (Ватиканом) та інших громадських організацій; землі, отримані під час війни шляхом лихварства, і що стали власністю осіб, які спекулювали землею; землі, що становили власність чи її частину, котрі викупували у приватних землевласників шляхом законодавчого примусу за цінами, визначеними законом. При викупі, по мірі можливостей, передбачали таку черговість, за якої спочатку повинні бути парцельовані маєтки, що погано господарювали чи зруйновані війною, та ті, сервітути котрих не були врегульовані [2, 300–301].

Урядова ухвала оберігала також інтереси поміщиків. Вона передбачала щорічне парцелювання державою 200 тис. га земель державних, військових спекулянтів, занедбаних маєтків і лише в останню чергу – поміщицьких господарств. Для поміщиків визначена вища норма землеволодіння – до 60 га в промислових та приміських районах, 180 га – в сільськогосподарських, до 400 га – на українських, білоруських землях та в західних воєводствах. За відчуження земель понад норму встановлювався високий викуп, який держава оплачувала їх власникам. Із цих земель створювався державний земельний фонд, призначений для парцеляції й продажу ділянками (парцелями) відповідним категоріям набувачів. Від обов'язкового викупу звільнялися господарства промислово-підприємницького типу, а також маєтки, що спеціалізувались на насінництві, тваринництві, рибальстві, незалежно від їх площі. Відчужувані лісові масиви, що мали промислове значення, підлягали націоналізації і перетворювались в одне з важливих джерел доходу державної казни [8, 230]. З державного парцеляційного фонду понад 20% землі (згодом цю норму буде збільшено до 40 %) призначалося на створення фермерських господарств. Усі інші землі з цього фонду мали бути розподілені між сільськогосподарськими робітниками і малоземельними селянами. Однак це право було реалізовано лише на папері. Згідно з «Основами земельної реформи», власником землі могла бути лише особа спроможна організувати самостійне господарство. Заможним селянам у такий спосіб реформа відкривала великі можливості для зміцнення своїх господарств. Становище незаможних верств, що потерпали від безземелля і малоземелля, суттєво не змінилося.

Проти постанови «Про основи земельної реформи» виступили праві партії, мотивуючи це тим, що примусове роздріблення землі порушує приватну власність; у країні немає великої кількості земель, щоб реформа могла забезпечити малоземельних і безземельних селян; реформа та роздріблення землі знищують сільськогосподарські підприємства, які до цього були головними виробниками й постачальниками продовольства для населення країни і на

експорт; реформа та роздріблення на сході країни послаблюють землеволодіння й економічні прерогативи поляків. Депутати Законодавчого сейму намагалися довести, що в незалежній Польщі не можна дозволити, щоб значна частина населення підлягала економічній дискримінації, зростання заможності села сприятиме розвитку промисловості й оздоровленню інвестиційної політики [2, 303].

Загалом до прийняття у 1920 р. закону «Про земельну реформу», державна парцеляція проводилась у незначних розмірах. Тобто, аграрна реформа не вирішила проблеми малоземельних та безземельних селян. Підтримуємо Л. Алексієвець у тому, що прийнятий Земельний закон Законодавчого сейму від 10 липня 1919 р. був швидше попередньою програмою майбутніх законодавчих дій. Їх реалізація залежала від подальших ухвал, передусім про виконання земельної реформи [2, 237].

Складна політична і військова ситуація в липні 1920 р. (поразки польської армії у війні з Радянською Росією, наближення Червоної армії до Варшави) змусили польський сейм повернутися до вирішення аграрної проблеми. Результатом цього став новий закон, в основу якого були покладені виконавчі правила до «Основ земельної реформи» 1919 р. На нашу думку, визначальним при укладанні реформи було прагнення уряду та сейму підняти патріотичні почуття польських селян, заручитися їх підтримкою в непростий для країни час та схилити їх до активної участі у захисті Польської держави. Тож ні уряд, ні сеймові депутати не скупилися на соціальні обіцянки. За новим законом збільшувалася кількість землі, що підлягала відчуженню і призначалась на парцеляцію й осадництво. Поміщицькі та церковні землі, що перевищували максимальну норму, повинні були викуповуватися за половину їхньої середньоринкової ціни, їх рухомий і нерухомий інвентар також підлягав примусовому викупу [4, 113].

Для реалізації земельної реформи було створено спеціальний орган – Головне земельне управління, яке розпоряджалося державним парцеляційним фондом. Контроль за виконанням реформи було передано міністру аграрних реформ, а на місцях – окружним і повітовим земельним управлінням та комісіям. Згідно з новим законом, заможні селяни могли створювати самостійні господарства до 15 га або ж докупувати землю з такою умовою, щоб розмір їхніх господарств не перевищував 23 га, а в східних і західних воєводствах – 45 га [5, 418]. 80 % від усього запасу землі призначалося для наділення безземельних і малоземельних селян, однак перевага надавалась інвалідам і солдатам польської армії, особливо фронтовикам і добровольцям – учасникам бойових дій 1918–1920 рр. (за винятком дезертирів і учасників революційного руху, які виступали проти Польської держави). Зауважимо, що протягом 1921–1925 рр. у Польщі було розпарцельовано всього 690 тис. га (5% від площі великих землевласників), з них менше третини припадало на державну парцеляцію, що охоплювала тільки 10 % від площі державних площ. Водночас поміщики продали з великою вигодою для себе 472 тис. га гіршої землі шляхом приватної парцеляції [5, 419].

Оскільки прийняті земельні закони не були повною мірою введені в дію, рано чи пізно аграрна проблема знову б дала про себе знати. Погіршення економічної ситуації в 1923–1924 рр. знову актуалізувало земельне питання. У грудні 1924 р. сейм знову повернувся до розгляду питання про проведення аграрної реформи. Зважаючи на складну політичну ситуацію у східних і південно-східних воєводствах, а також враховуючи вимоги політичних сил щодо реформування земельних відносин в інтересах селян, уряд В. Грабського у першій половині 1925 р. запропонував для розгляду в сеймі проект нового закону про обов'язковий викуп землі в окремих категорій приватних землевласників і продаж її селянам. На засіданнях комісії з аграрних реформ і в самому сеймі боротьба розгорнулася передусім навколо питань про норму приватного землеволодіння і викуп землі. Проти цього проекту виступили представники великих землевласників у сеймі. Польська партія «П'яст», партія «Визволене» вирішили піти на компроміс з поміщиками, вимагаючи зменшення розмірів викупу і встановлення максимуму землеволодіння для усіх поміщиків до 60 га.

Найбільш радикальні пропозиції щодо земельної реформи 26 червня 1925 р. внесла фракція Комуністичної партії Польщі (КПП). Польські комуністи обстоювали негайне відчуження без викупу усіх приватних і державних землеволодінь понад 30 га і безкоштовного розподілу їх серед безземельних і малоземельних селян через селянські комітети, обрані селянами і сільськогосподарськими найманими робітниками кожної громади. Законопроектом планувалося також припинення польської осадницької колонізації на українських і білоруських землях. Однак здійснення цих перетворень не передбачало ліквідації приватної власності на землю, лише повинно було ліквідувати напівфеодалний стан селянських господарств і забезпечити умови для вільного розвитку аграрних відносин на основі товарного виробництва. Цей законопроект був відхилений більшістю в Сеймі [10, 166].

Після тривалого обговорення і внесення багатьох змін до урядового проекту 20 серпня 1925 р. Сейм ухвалив новий закон про парцеляцію і осадництво «Про виконання земельної реформи», який вступав у дію з 28 грудня 1925 р. Він конкретизував положення двох попередніх законодавчих актів Сейму із земельного питання з більшою вигодою для великих землевласників і заможних селян. Уряд брав на себе зобов'язання обов'язкового викупу частини приватновласницької землі за ціною, встановленою спеціальними державними комісіями. В інтересах великих землевласників новий земельний закон включав до «обов'язкового викупу» і подальшого продажу дрібними ділянками лише землі, де велося нерентабельне господарство. Обов'язковій парцеляції не підлягали лісові масиви і землі у тих господарствах, які мали підприємства з промислової переробки сировини, вели інтенсивне виробництво, спеціалізувалися на садівництві, насінництві або тваринництві. З метою заохочення капіталістичного підприємництва поміщикам було надане право

збільшувати своє землеволодіння для культивування на промислову переробку картоплі – 350 га, цукрових буряків – 700 га [11, 423]. Це свідчить про те, що реформа повинна була створити економічні умови для перетворення поміщицьких маєтків у високорентабельні фермерські господарства.

Про важливість реалізації для держави земельної реформи свідчить те, що від початку впровадження її основних засад було створено Міністерство земельних реформ, Головне земельне управління, а на місцях почали діяти спеціальні державні земельні комісії, окружні земельні управління, землеробські товариства, об'єднання, акційні спілки. Між цими структурами відбувалась активна співпраця. З Міністерства земельних реформ і з Головного земельного управління надходили розпорядження, інструкції, циркуляри про порядок здійснення парцеляційних і комасаційних робіт, а місцеві земельні управління та комісії, відповідно, звітували та надавали статистичні відомості про хід реалізації земельної реформи на місцях [12, 424–427]. Відповідно до планів парцеляції земель, було складено детальні карти земельних угідь, які підлягали парцеляції [12, 428–429].

Основну роль у відбудові сільського господарства відігравали власники господарств. Держава надавала їм незначну допомогу – безкоштовне використання деревини з державних лісів на будівельні потреби на селі [13, 102–104]. Крім того, були сформовані Крайові уряди відбудови (один із відділів якого відповідав за відбудову у сільському господарстві), які надавали субсидії господарствам, що значно постраждали під час Першої світової війни. Всі інші видатки селяни мали покривати самостійно [14, 428–429]. У дещо кращій ситуації опинилися великі землевласники. Незважаючи на це, відбудова проходила відносно швидко: до кінця 1922 р. було відновлено майже половину зруйнованих будівель. Найповільніше цей процес відбувався на східних територіях, де ще в 1920 р. постійно точились збройні сутички. Проте й там селяни досить швидко взялися до відбудови та обробітку земель, що були занедбані.

У радянській історіографії тривалий час переважали негативні оцінки польського аграрного законодавства, традиційно його кваліфікували як «буржуазно-поміщицький», не відповідаючий інтересам селянства тощо. Проте співставлення проектів земельних реформ у країнах Центрально-Східноєвропейського регіону дозволяє по-іншому оцінити аграрну політику Польської держави. Загалом протягом 1919–1925 рр. польська влада планомірно вирішувала аграрне питання. Порівнюючи польське аграрне законодавство з досвідом інших європейських країн, зауважимо таке. По-перше, як польська влада, так і уряди сусідніх країн Центрально-Східноєвропейського регіону (Чехословаччини, Естонії, Литви) пішли шляхом парцеляції поміщицького землеволодіння. По-друге, економічну основу майбутнього польського села мали становити високорентабельні фермерські господарства та закріплені законодавчо інститут приватної власності на землю [15, 230]. Отже, тогочасне аграрне законодавство Польщі відповідало європейській практиці.

Більшість сільського населення становили селяни і сільські робітники, насамперед, що були зайняті на фільварках великих землевласників, і власне землевласники. Умови життя цих трьох груп істотно різнилися. Як правило, рівень життя селян був значно вищий на західних територіях, ніж на східних [5, 435]. Становище більшості селянських родин безпосередньо залежало від розмірів площ землі господарства, якості ґрунтів, кількості осіб, які працювали в господарстві, а також цін на сільськогосподарську продукцію. Незважаючи на скрутне життя, польські селяни демонстрували велику прив'язаність до землі і стійко долали життєві негаразди [5, 436]. Відразу після війни в країні (крім колишніх пруських територій) відчувався гострий дефіцит продовольства, до того ж ціни на нього були значно завищені. Однак селяни і землевласники аж до 1921 р. були зобов'язані продавати державі певну частину продовольства за раніше встановленими цінами, що були значно нижчими за ринкові. Закуплене у такий спосіб продовольство призначалося на утримання війська і карткове забезпечення населення в містах. Селяни, які виконували продовольчі поставки для держави, мали певні товарні надлишки, які могли продати на ринку і отримати з цього певні доходи. У найкращій ситуації перебувало сільське господарство на територіях Великопольщі і Помор'я: їх безпосередньо не торкнулася повоєнна розруха, а тому менше господарств потребувало відбудови і відновлення. З 1922 р. унаслідок підвищення продуктивності сільськогосподарського виробництва забезпечення продовольством країни покращилося, а ціни на сільськогосподарську продукцію (порівняно з цінами на промислову продукцію) почали знижуватися. Загалом становище сільського населення значно покращилось, порівняно з воєнним періодом 1914–1918 рр., коли відбувалася масова мобілізація чоловічого населення до армії, у країні була жахлива розруха, пов'язана з війною.

Висновки. Отже, Польська республіка під час становлення державності залишалась аграрною країною. Більшість населення була задіяна в сільському господарстві. Вирішення аграрного питання було одним із найважливіших, що постали перед політичною елітою країни. Загроза з боку більшовицької Росії спонукала Сейм та уряд Польщі до швидкого і дієвого вирішення найважливіших аграрних питань, що в свою чергу дало змогу стабілізувати соціально-економічну ситуацію в країні. Законодавство вирішувало великий комплекс проблем, пов'язаних із відбудовою сільського господарства, а також інвестиційних планів, що мали сприяти розвитку економіки молодій державі.

Список використаної літератури та джерел:

1. Зашкільняк Л. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів / Л. Зашкільняк, М. Крикун. – Львів, 2002. – 752 с.
2. Алексієвєць Л. Польща: утвердження незалежної держави 1918–1926 / Л. Алексієвєць. – Тернопіль, 2006. – 448 с.
3. Баран З. Відродження і становлення Польської держави 1918 – 1921 рр. / З. Баран. – Львів : ЛДУ, 1995. – 52 с.
4. Матвєєв Г. «Третий путь?» Идеология аграризма в Чехословакии и Польше в межвоенный период / Г. Матвєєв. – М. : Высшая школа, 1992. – 240 с.

5. Drozdowski M. Gospodarka Drugiej Rzeczypospolitej / M. Drozdowski // Polska odrodzona. 1918–1939. Państwo. Społeczeństwo. Kultura. – Warszawa : Wiedza Powszechna, 1982. – S. 408-462.
6. Żarnowski J. Społeczeństwo Drugiej Rzeczypospolitej 1918–1939. / J. Żarnowski – Warszawa, 1973. – 434 s.
7. Айненкель А. Крестьянство и крестьянские партии в политической системе II Речи Посполитой / А. Айненкель / Социальная структура и политические движения в странах Центральной и Юго-Восточной Европы. Межвоенный период. – М. : Наука, 1986. – 248 с.
8. Kaliński J. Gospodarka Polski w XX wieku / J. Kaliński, Z. Landau. – Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2003. – 409 s.
9. Jezierski A. Historia Gospodarcza Polski / A. Jezierski, C. Leszczynska. – Warszawa : Key Text, 1999. – 560 s.
10. Ротшильд Д. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами / Д. Ротшильд [пер. з англ. В. П. Канаша]. – К., 2001. – 496 с.
11. Roszkowski W. Rolnictwo i leśnictwo / W. Roszkowski / Problemy gospodarcze Drugiej Rzeczypospolitej. – Warszawa, 1989. – 457 s.
12. Mieszczankowski M. Struktura agrarna Polski międzywojennej / M. Mieszczankowski. – Warszawa, 1960. – 337 s.
13. Корновенко С. Європейський контекст аграрного законопроекту земельної комісії під головуванням О. Билімовича – В. Челіщева / С. Корновенко // Вісник Черкаського національного університету. Серія Історичні науки. – 2012. – Вип. 248. – С. 100–105.
14. Jablonowski M. dziejów gospodarczych Polski lat 1918–1939 / M. Jablonowski. – Warszawa, 1992. – 237 s.
15. Дильонгова Г. Історія Польщі 1795-1990 / Г. Дильонгова. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська Академія», 2007. – 239 с.

References:

1. Zashkil'niak L., Krikun M. (2002). History of Poland. From ancient times to the present. Lviv, 752. (in Ukr.)
2. Alekseevets L. (2006). Poland: the establishment of an independent state 1918-1926. Ternopil, 448. (in Ukr.)
3. Baran Z. (1995). Revival and formation of the Polish state 1918-1921. Lviv: LDU, 52. (in Ukr.)
4. Matveyev G. (1992). "The Third Way?" The ideology of agrarianism in Czechoslovakia and Poland in the interwar period. Ī: High School, 240. (in Rus.)
5. Drozdowski M. (1982). Gospodarka Drugiej Rzeczypospolitej. Poland reborn. 1918-1939. State. Society. Culture. Warsaw: Universal Knowledge, 408-462. (in Pol.)
6. Żarnowski J. (1973). Society of the Second Polish Republic 1918-1939. Warsaw, 434. (in Pol.)
7. Ainenkel A. (1986). Peasantry and peasant parties in the political system of the Second Polish-Lithuanian Commonwealth. Social structure and political movements in the countries of Central and Southeastern Europe. The interwar period, 248. (in Rus)
8. Kaliński J. & Landau Z. (2003). Gospodarka Polski in the 20th century. Warsaw: Key Text, 409. (in Pol.)
9. Jezierski A. & Leszczynska C. (2003). Historia Gospodarcza Polski. Varshava: Key Text, 560. (in Pol.)
10. Rothschild D. (2001). East-Central Europe between two world wars. K., 496. (in Ukr)
11. Roszkowski W. (1989). Rolnictwo i leśnictwo. Problemy gospodarcze Drugiej Rzeczypospolitej, 457. (in Pol.)
12. Mieszczankowski M. (1989). Struktura agrarna Polski międzywojennej. Warszawa, 337. (in Pol.)
13. Kornovenko S. (2012). The European context of the agrarian bill of land commission under the chairmanship of O. Bilimovich - V. Chelishcheva. Bulletin of the Cherkasy National University. Series Historical Sciences, 248, 100–105. (in Ukr)
14. Jablonowski M. (1989). Polish economic history in the years 1918-1939. Warsaw, 237. (in Pol.)

15. Dilongova G. (2007). History of Poland 1795-1990. K.: Kyiv-Mohyla Academy, 239. (in Ukr)

V. Boiechko

THE SOLUTION OF THE AGRARIAN ISSUE IN POLAND (1918-1926)

Introduction. The article deals with the process of solving the agrarian question in the process of formation of the statehood of the Polish republic. It is determined that during the formation of statehood, Poland remained the agrarian country. The overwhelming majority of the population was involved into the agriculture. Solving the agrarian question was one of the most important issues faced over the country's political elite.

Purpose. Foreign political threats and economic problems have intensified the processes of solving agrarian issues by the Polish Seam and the government, with the support of most political parties and political associations. In our opinion, the difficult situation in which the agriculture of Poland was, can be explained by objective reasons. Firstly, the governments of the empire countries to which the Polish lands belonged did not pursue the policy of state protectionism in this area. Secondly, the economic crisis and the consequences of the First World War affected the development of agriculture negatively in the restored Poland. Thirdly, there was a widespread low productivity in agriculture, obsolete machinery and the system for cultivating land.

Results. The difficult political and military situation in July 1920 p. (the defeat of the Polish Army in the war with Soviet Russia, the approach of the Red Army to Warsaw) for cede the Polish Seam to return other o lotion of the agrarian problem. As a result a new lawemerged, it was based on the executive rules laid down in the "Fundamentals of Land Reform" of 1919 p. In our opinion, the key to the reform was the desire of the government to raise the patriotic feelings of the Polish peasants, enlist their support in a difficult time for the country and encourage them to actively participate in the defense of the Polish state. So, neither the government nor the parliament deputies did not skimp on social promises. Under the new law, the amount of land subjected to alienation was increased and was intended for parceling and sedimentation. Landlords and ecclesiastical land that exceeded the maximum rate had to be redeemed for the half their average market price, their movable and immovable equipment was also subjected to forced redemption. The political restrictions, discrimination and national oppression that existed in the captive Polish lands in the imperial era were eliminated. The significant feature of social life was the political activity of society, including the peasantry, which sought to solve the most painful issue for itself - agrarian. As a result of increased productivity of agricultural production by providing food, the country situation has improved, and prices for agricultural products have started to decline. In general, the situation of the rural population has improved considerably.

Conclusion. The gradual solution of the agrarian issue has given a positive result to the entire economy of the country. The threat from the Bolshevik Russia prompted the Seam and the government of Poland to quickly and efficiently address the most important agrarian issues, which in turn enabled stabilizing the socio-economic situation in the country. Adoption of land legislation gave a positive result for the entire economy of the country. This solved a large number of problems related to the rehabilitation of agriculture, as well as investment plans that were supposed to promote the development of the economy of the young state.

Key words: Polish republic, agrarian country, agrarian issue, agriculture, parceling, ownership of land, statehood formation.